

الله أكبر
الله أكبر

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

دانشکده مهندسی چوب و کاغذ

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.Sc.) در رشته مهندسی علوم و صنایع
چوب و کاغذ (گرایش حفاظت و اصلاح چوب)

مکان‌یابی احداث کارخانه تولید مبلمان در استان خراسان شمالی

پژوهش و نگارش:

زهرا افشان

استاد راهنما:

دکتر تقی طبرسا

اساتید مشاور:

دکتر علی دریجانی

دکتر ابوالقاسم خزاعیان

۱۳۹۰

تعهدنامه پژوهشی

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان مبین بخشی از فعالیت های علمی- پژوهشی بوده و همچنین با استفاده از اعتبارات دانشگاه انجام می شود، بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به موارد ذیل متعهد می شوند:

- ۱) قبل از چاپ پایان نامه (رساله) خود، مراتب را قبلاً بطور کتبی به مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه اطلاع داده و کسب اجازه نمایند.
- ۲) در انتشار نتایج پایان نامه (رساله) در قالب مقاله، همایش، اختراع و اکتشاف و سایر موارد ذکر نام دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان الزامی است.
- ۳) انتشار نتایج پایان نامه (رساله) باید با اطلاع و کسب اجازه از استاد راهنما صورت گیرد.

اینجانب زهرا افشان دانشجوی رشته مهندسی علوم و صنایع چوب و کاغذ (گرایش حفاظت و اصلاح چوب) مقطع کارشناسی ارشد تعهدات فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده و به آن ملتزم می شوم.

تقدیم به ...

پدر و مادرم

که سرودن از عشق بدون آمان

درد دادن و اثره است و بس.

و

اسطوره زندگیم

همسرم.

شکر و قدردانی:

ستایش خدایی را که معلم اول انسانهاست. او که اول است بی آنکه پیش از او اولی باشد و آخر است بی آنکه پس از او آخری باشد.

آنچه از بن جان می آید آن است که از استاد فرهیخته جناب آقای دکتر تقی طبرسا که با تجارب گران بهای خود، راهنمایی این پژوهش را عمده دار بودند، همچنین از استاد گرانمایه، جناب آقای دکتر علی دیجانی که با نظرات خود زمینه می غنای این تحقیق را فراهم آوردند و نیز از استاد فرزانه، جناب آقای دکتر علی رفیعی که بی دریغانه راهنمایی های ارزشمندشان را بهمانی فراهم بوده، تقدیر و تجلیل نمایم.

از جناب آقای دکتر امیدوار و جناب آقای دکتر معیری که به عنوان استاد داور، حاصل کار اینجانب را مطالعه نموده و با ارشادات خود، مراد جهت پربار نمودن پژوهش راهنمایی فرمودند کمال سپاس را دارم.

چکیده

صنعت تولید مبلمان چوبی در جهان به سرعت در حال رشد است و جزء جدایی‌ناپذیر طراحی داخلی به‌شمار می‌رود. با توجه به مزیت‌های بالای اقتصادی در تولید ارزش‌افزوده و اشتغالزایی به‌عنوان صنعتی پُر توان و پویا مطرح است. در این راستا، صنعت مبلمان از دهه‌های گذشته همواره به‌عنوان یکی از مصادیق صنایع زودبازده از سوی نهادهای اقتصادی وابسته به سازمان ملل متحد به کشورهای پیشنهاد شده است. انجام مطالعات مکان‌یابی صحیح و مناسب، علاوه بر تأثیر اقتصادی بر عملکرد واحد صنعتی، اثرات اجتماعی، محیط‌زیستی و فرهنگی در منطقه محل احداث خود خواهد داشت. ضمن آنکه ویژگی‌های منطقه‌ای نیز به‌عنوان عوامل کلیدی مؤثر در تعیین محل در مسائل مکان‌یابی محسوب می‌شود. نظر به قابلیت‌ها و استعدادها، موقعیت جغرافیایی و گستره‌ی بازار فرآورده‌های چوبی به‌ویژه مبلمان در استان خراسان‌شمالی، مطالعه حاضر در سال ۱۳۸۹ با هدف مکان‌یابی احداث کارخانه تولید مبلمان در استان خراسان شمالی با بهره‌گیری از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی صورت پذیرفت. نخست، شاخص‌های تأثیرگذار شناسایی و در پنج گروه اصلی «مواد و محصول»، «زیرساختی»، «انسانی»، «اقتصادی» و «قوانین و مقررات» تقسیم‌بندی گردید. ارزش وزنی شاخص‌ها با اخذ نظرات مقایسات زوجی از کارشناسان، تولیدکنندگان، فروشندگان و مصرف‌کنندگان این صنعت اخذ، و با استفاده نرم‌افزار اکسپرت چویس تعیین، مقایسه و تحلیل شد. نتایج نشان داد از میان شاخص‌های اصلی، شاخص اقتصادی از دیدگاه کارشناسان و تولیدکنندگان (به‌ترتیب با ضرایب وزنی ۰/۴۳۹ و ۰/۳۶۳) و شاخص مواد و محصول از دیدگاه فروشندگان و خریداران این صنعت (به‌ترتیب ۰/۳۸۶ و ۰/۴۸۵) در بالاترین اولویت‌ها و همچنین در میان کلیه زیرشاخص‌های مورد مطالعه، وجود افراد سرمایه‌گذار از دیدگاه کارشناسان، مواد اولیه از دیدگاه تولیدکنندگان و فروشندگان و دائمی‌بودن مواد اولیه از دیدگاه خریداران بیشترین تأثیر را دارند. در نهایت، از میان شهرستان‌های بجنورد، شیروان و فاروج، شیروان با مجموع ضریب وزنی ۷/۲۶۵ به‌عنوان گزینه برتر احداث کارخانه مبلمان به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان این صنعت معرفی گردید.

واژه‌های کلیدی: مکان‌یابی، فرآیند تحلیل سلسله مراتبی، مبلمان، خراسان شمالی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول
	۱- مقدمه
۲	۱-۱- صنعت مبلمان
۲	۲-۱- وضعیت کنونی تولید و تجارت مبلمان در ایران
۴	۳-۱- موقعیت استان خراسان شمالی
۸	۴-۱- مطالعات مکان‌یابی و اهمیت آن
۹	۵-۱- فرآیند تحلیل سلسله مراتبی
۱۱	۱-۵-۱- ویژگی‌های فرآیند تحلیل سلسله مراتبی
۱۲	۶-۱- سؤال‌های اصلی تحقیق
۱۳	۷-۱- اهداف تحقیق
۱۴	۸-۱- ضرورت انجام تحقیق
	فصل دوم
۱۵	بررسی منابع
	فصل سوم
۲۲	۳- مواد و روش‌ها
۲۲	۳-۱- مواد
۲۸	۳-۲- روش‌ها
۲۹	۳-۲-۱- استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی در تعیین وزن شاخص‌ها
۳۰	۳-۲-۲- انجام مقایسه‌های زوجی میان عناصر و گزینه‌های تصمیم‌گیری
	فصل چهارم
۳۴	۴- نتایج
۳۴	۴-۱- شاخص‌های اصلی
۳۴	۴-۱-۱- اولویت‌بندی شاخص‌های اصلی از دیدگاه کارشناسان
۳۵	۴-۱-۲- اولویت‌بندی شاخص‌های اصلی از دیدگاه تولیدکنندگان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۵	۳-۱-۴- اولویت‌بندی شاخص‌های اصلی از دیدگاه فروشندگان
۳۶	۴-۱-۴- اولویت‌بندی شاخص‌های اصلی از دیدگاه خریداران
۳۶	۲-۴- زیرشاخص‌ها
۳۹	۳-۴- اولویت‌بندی گزینه‌ها
۳۹	۱-۳-۴- دیدگاه‌های گروه‌های هدف نسبت به اولویت‌بندی گزینه‌ها
۴۱	۲-۳-۴- دیدگاه کلی نسبت به اولویت‌بندی گزینه‌ها
۴۲	۱-۲-۳-۴- شهرستان بجنورد
۴۲	۲-۲-۳-۴- شهرستان شیروان
۴۲	۳-۲-۳-۴- شهرستان فاروج
۴۳	۳-۳-۴- بررسی مقایسه‌ای گزینه‌ها نسبت به شاخص‌های اصلی
فصل پنجم	
۴۶	۵- نتایج و بحث
۴۶	۵- ۱- تحلیل و بحث شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها
۴۶	۵- ۱- ۱- دیدگاه کارشناسان
۴۶	۵- ۱- ۲- دیدگاه فروشندگان
۴۶	۵- ۱- ۳- دیدگاه تولیدکنندگان
۴۷	۵- ۱- ۴- دیدگاه خریداران
۴۷	۵- ۲- تحلیل و اولویت‌بندی شاخص‌های اصلی
۴۸	۵- ۳- تحلیل و اولویت‌بندی زیرشاخص‌ها
۴۸	۵- ۳- ۱- وجود افراد سرمایه‌گذار
۴۹	۵- ۳- ۲- مواد اولیه (خرید، حمل و نگهداری)
۵۰	۵- ۳- ۳- دائمی بودن مواد اولیه
۵۰	۵- ۳- ۴- فاصله از بازار
۵۱	۵- ۳- ۵- اعطای تسهیلات تبصره‌دار

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵۳	۵-۳-۶- وجود کارگران ماهر در منطقه
۵۳	۵-۳-۷- هزینه نیروی کار
۵۴	۵-۴- اولویت بندی گزینه‌ها
۵۴	۵-۴-۱- اولویت بندی گزینه‌ها بر اساس شاخص‌ها
۵۵	۵-۴-۱-۱- وجود افراد سرمایه گذار
۵۵	۵-۴-۱-۲- مواد اولیه (خرید، حمل و نگهداری)
۵۶	۵-۴-۱-۳- فاصله از بازار
۵۶	۵-۴-۱-۴- اعطای تسهیلات تبصره دار
۵۶	۵-۴-۱-۵- وجود مراکز آموزشی
۵۷	۵-۴-۱-۶- وجود نیروی کار ماهر در منطقه
۵۷	۵-۴-۱-۷- هزینه نیروی کار
۵۷	۵-۴-۱-۸- قیمت زمین
۵۷	۵-۴-۱-۹- آلودگی زیست محیطی
۵۷	۵-۴-۱-۱۰- رقبا
۵۸	۵-۴-۱-۱۱- معافیت‌های مالیاتی
۵۸	۵-۵- نتیجه گیری نهایی
۵۹	۵-۶- پیشنهادات
۶۱	منابع

فهرست جداول

صفحه	عنوان
	جدول ۱-۱- مقایسه تعداد و درصد جمعیت، درصدهای اشتغال و درصد سرمایه‌گذاری استانی در صنایع مبلمان در سال ۱۳۸۶
۵	
۷	جدول ۱-۲- ده کشور برتر شرکای تجاری ایران در صنایع مبلمان در سال ۱۳۸۸
۳۰	جدول ۱-۳- مقایسات زوجی
۳۷	جدول ۱-۴- وزن زیرشاخص‌های مؤثر حاصل از مقایسات زوجی
۳۹	جدول ۲-۴- دیدگاه کارشناسان نسبت به اولویت‌بندی گزینه‌ها
۴۰	جدول ۳-۴- دیدگاه تولیدکنندگان نسبت به اولویت‌بندی گزینه‌ها
۴۰	جدول ۴-۴- دیدگاه فروشندگان نسبت به اولویت‌بندی گزینه‌ها
۴۱	جدول ۵-۴- دیدگاه خریداران نسبت به اولویت‌بندی گزینه‌ها
۴۱	جدول ۶-۴- دیدگاه کلی نسبت به اولویت‌بندی گزینه‌ها

فهرست اشکال

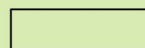
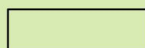
صفحه	عنوان
۹	شکل ۱-۱- نقشه استان خراسان شمالی
۲۳	شکل ۱-۳- شاخص‌های تأثیرگذار بر مکان یابی کارخانه تولید مبلمان در خراسان شمالی

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۳۴	نمودار ۴-۱- نمودار میانگین هندسی ماتریس‌های مقایسه زوجی نسبت به شاخص‌های اصلی مکان‌یابی کارخانه مبلمان در استان خراسان شمالی از دیدگاه کارشناسان
۳۵	نمودار ۴-۲- نمودار میانگین هندسی ماتریس‌های مقایسه زوجی نسبت به شاخص‌های اصلی مکان‌یابی کارخانه مبلمان در استان خراسان شمالی از دیدگاه تولیدکنندگان
۳۵	نمودار ۴-۳- نمودار میانگین هندسی ماتریس‌های مقایسه زوجی نسبت به شاخص‌های اصلی مکان‌یابی کارخانه مبلمان در استان خراسان شمالی از دیدگاه فروشندگان
۳۶	نمودار ۴-۴- نمودار میانگین هندسی ماتریس‌های مقایسه زوجی نسبت به شاخص‌های اصلی مکان‌یابی کارخانه مبلمان در استان خراسان شمالی از دیدگاه خریداران
۴۳	نمودار ۴-۵- اولویت‌بندی نهایی گزینه‌ها

فصل اول

مقدمه

۱- مقدمه

۱-۱- صنعت مبلمان

واژه «مبلمان» صرفاً به جهت مبلمان، صندلی، میز و یا وسایلی که مرتبط با نشستن در یک فضا می‌باشند که ما به نحوی آن‌ها را برای تجهیز فضای موردنظر به کار می‌بریم استفاده نمی‌شود. این وسایل ممکن است جنبه کاربردی یا تزئینی داشته باشند. به‌طور کلی مبلمان به دو بخش اصلی مبلمان اداری و مبلمان مسکونی تقسیم می‌شود که البته برخی فضاهای خاص مانند رستوران، کافی‌نت، آمفی‌تئاتر، هتل و غیره نیز مبلمان مخصوص به خود را دارند.

امروزه مبلمان جایگاه بسیار مهمی در میان مصنوعات بشری یافته و جزء جدایی‌ناپذیر طراحی داخلی به‌شمار می‌رود؛ به‌طوری که وجود مبلمان، سطحی از فرهنگ را نشان می‌دهد و گاه بیان‌کننده تفاوت میان انسان‌هاست. مبلمان نه تنها یک کالای تجملی نیست، بلکه در زمره کالاهای ضروری و مصرفی خانوارها قرار گرفته است.

صنعت تولید مبلمان چوبی در جهان به سرعت در حال رشد است. ایران نیز مانند دیگر کشورهای به‌منظور دستیابی به منابع ارزی بیشتر، تلاش دارد تا صادرات خود را افزایش دهد. عمده مقاصد صادراتی مبلمان ایران، کشورهای تازه استقلال‌یافته آسیای میانه به‌ویژه آذربایجان و ارمنستان می‌باشند. بازار داخلی کشور در آینده نه چندان دور با توجه به رشد شدید فعالیت‌های ساختمانی و وجود قشر جوان در شرف تشکیل خانواده و توسعه فرهنگ مبلمان‌نشین، پیشرفت خوبی پیدا خواهد کرد (فتح‌الله‌زاده و همکاران، ۱۳۸۵). در سال‌های اخیر به‌دلیل مسائل فرهنگی و تغییر در شیوه‌های زندگی، گرایش به استفاده از مصنوعات چوبی (به‌ویژه مبلمان منزل، اداری و دکوراسیون چوبی) شدت بیشتری یافته است، از اینرو این عامل بر اهمیت مسئله می‌افزاید.

صنعت تولید مبلمان و مصنوعات چوبی که تا اواسط قرن بیستم به‌عنوان یکی از اصناف تولیدی هر کشور، صرفاً منطبق با فرهنگ و نیاز بومی آن کشور به تولید محصولات مورد نیاز مردم می‌پرداخت، رفته رفته به یکی از مهم‌ترین شاخه‌های صنعتی مولد اشتغال و ثروت در کشورهای در حال توسعه و نیز یکی از شاخه‌های مهم تجارت بین‌الملل تبدیل شده است. از اینرو، صنعت مبلمان کشور ایران با سابقه‌ای تاریخی، جایگاه ویژه‌ای در اقتصاد از نظر تولید، فروش و عرضه، اشتغالزایی و

حتی پتانسیل صادراتی دارد و با توجه ویژه و برنامه‌ریزی و هدایت سرمایه‌گذاری‌های فعلی و آتی به یکی از صنایع مهم تبدیل خواهد شد (انصاری، ۱۳۸۸).

مبادله‌های تجاری در صنعت مبلمان در سال‌های اخیر رشد چشمگیری داشته است و توسعه آن در مقایسه با تجارت کلی در جهان با رشد بالاتری همراه بوده است. در این صنعت نیز کشورهای توسعه‌یافته بیشترین حجم تولید و تجارت را دارا می‌باشند. با توجه به اینکه این صنعت دارای فناوری پیچیده و گران‌قیمتی نیست، در سال‌های اخیر کشورهای در حال توسعه نیز از فرصتی که این بازار جهانی شونند. کشور ایران در قیاس با بسیاری از کشورهای با سابقه کمتر در این صنعت، دارای سابقه و قدمت طولانی در عرصه تجاری این محصول می‌باشد و در سال‌های گذشته فرصت‌های مناسب صادراتی در کشورهای مختلف داشته است. به سبب تغییر الگوی مصرف در کشور و افزایش تقاضای مبلمان در سطح کشور و به‌خصوص شهر تهران، کارگاه‌ها و بازارهای متعددی ایجاد شده‌اند تا پاسخگوی این تقاضای فزاینده باشند، ولی بسیاری از این بازارها در سال‌های اخیر به فروشگاه محصولات خارجی تبدیل شده‌اند (ریاحی، ۱۳۸۸).

زمانی سخن از تولید مبلمان به میان می‌آید، این پرسش به ذهن می‌رسد که سهم اشتغالزایی در صنعت مبلمان چقدر است؟ سهم اشتغالزایی در صنعت مبلمان، دکوراسیون و صنایع وابسته و جانبی حدود ۸ درصد است. بخش‌های مختلف صنعت مبلمان با تعرفه‌ی بالای واردات مواد اولیه رو به روست و این عامل باعث می‌شود تا قیمت تمام‌شده در یک کارخانه افزایش یابد و در بحث رقابت قیمتی با مبلمان وارداتی با مشکل مواجه شویم. با به حداقل رساندن تعرفه‌ی مواد اولیه، می‌توان خط تولید داخل را از لحاظ کیفی و کمی به حدی رساند که با کشورهای دیگر قابل‌رقابت باشد و نیز با توجه به سهم اشتغال بالای این صنعت، کاهش تعرفه واردات مواد اولیه به نفع اشتغال کشور و در راستای ایجاد ارزش افزوده است.

از سوی دیگر، با آنکه تولید کشور پاسخگوی تمام نیازهای داخل است، اما نباید واردات را نفی کرد. چرا که واردات و صادرات، دو بال پرنده تجاری یک کشور است و ورود به بازارهای جهانی، قدرت رقابت‌پذیری و در نتیجه افزایش کارایی و بهره‌وری و بهبود کیفیت محصولات این صنعت را به‌دنبال خواهد داشت (انصاری، ۱۳۸۸).

۱-۲- وضعیت کنونی تولید و تجارت مبلمان در ایران

طبق گزارش مرکز آمار ایران، حدود ۲۲۶ واحد تولید صنعتی مبلمان با اشتغال حدود ۱۰ هزار نفر در کشور وجود دارد. همچنین بر اساس گزارش‌های اتحادیه درودگران، تعداد ۶۷۰۰ واحد رسمی در زمینه صنایع چوب مشغول فعالیت بوده که تعداد ۱۱۷ هزار نفر در این کارگاه‌ها مشغول فعالیت می‌باشند (امیری، ۱۳۸۷). ۷/۸ درصد اشتغال در ایران مربوط به صنعت چوب و مبلمان است این صنعت از جمله صنایعی است که از گستردگی زیادی با امکانات بالفعل و بالقوه برخوردار است، اما مبلمان در ایران عمدتاً توسط واحدهای صنفی تولید می‌شود و واحدهای صنعتی به تعداد بسیار کمتری در این عرصه حضور دارند. مهم‌ترین تفاوت‌های این دو بخش تولیدی، تولید انبوه در واحدهای صنعتی و وجود ابعاد هنری در تولیدات صنفی است. طبعاً مشکلات و مسائل این دو بخش نیز متفاوت است. به‌رغم وجود پتانسیل‌های زیادی که در زمینه صادرات مبلمان و مصنوعات چوبی وجود دارد در سال‌های گذشته به‌دلیل صادرات محصولات نامرغوب و عدم رعایت استانداردهای لازم در این خصوص بسیاری از بازارهای مناسب از دسترس خارج شده و حتی در مواردی منجر به از بین رفتن اعتماد مصرف‌کنندگان مبلمان ایرانی در برخی از بازارهای جهانی شده است (ذوالقدر، ۱۳۸۶).

سرانه اشتغال هر واحد صنعتی تولید مبلمان در کشور در سال ۱۳۸۶، ۱۸۹/۵ نفر بوده که نشانگر کوچک بودن واحدهای تولیدکننده مبلمان، ولی کاربر بودن آنها است که در ایجاد فرصت و امنیت شغلی امری مهم به نظر می‌رسد. با اینکه صنایع مبلمان به دلایل زیادی (دخالت زیاد دست و هنری بودن آن) جزء صنایع کاربر هستند و در کشورهای توسعه‌یافته دستمزد نیروی کار خیلی بالا است، ولی این امر باعث نشده که تولید مبلمان این کشورها کاهش یابد. در ایران نیز این صنعت در تمامی استان‌ها در ایجاد اشتغال نقش قابل‌توجهی داشته است. مقایسه‌های انجام‌شده در جدول ۱-۱ حاکی از آن است که نقش صنایع مبلمان در ایجاد اشتغال اساسی بوده و می‌توان این صنعت را به‌عنوان یکی از صنایع مهم جهت ایجاد اشتغال در سراسر کشور دانست (شاهباز، ۱۳۸۶).